

PROJEKT DINARIS

UPRAVLJANJE I
ZAŠTITA DINARSKE
POPULACIJE RISA

Tko radi risu o glavi?

Pišu **Magda SINDIČIĆ**,
dr. vet. med., i
prof. dr. sc. **Đuro HUBER**,
Veterinarski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Od 2007. godine u Hrvatskoj i Sloveniji se provodi projekt pod nazivom Prekogranična suradnja u istraživanju, upravljanju i zaštiti Dinarske populacije risa (skraćeno DinaRis). Europska unija putem Interreg IIIA programa financira 75 posto vrijednosti ovog projekta. U Hrvatskoj projekt provodi Zavod za biologiju Veterinarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u suradnji s Hrvatskim šumama Upravom šuma Delnice, Državnim zavodom za zaštitu prirode i Nacionalnim parkom Risnjak.

Projekt se može podijeliti na tri dijela - istraživački, upravljački i edukativni. Edukativne akcije uključuju internet str. <http://www.dinaris.org>, brošuru, dokumentarni film i izložbu o risu. U istraživačkom dijelu provodi se analiza genetičkih osobina zajedničke hrvatsko-slovenske populacije, analiza prehrane risa i utjecaja na plijenske vrste, analiza kvalitete staništa, radio-telemetrijska praćenja risa i plijena (trenutno su obilježena 3 risa, 4 srne, 1 košuta i 1 srnjak) te zdravstvena

Ris je teritorijalna životinja kojoj su za život potrebni prostrana i sačuvana staništa, a nestašica plijena, gubitak staništa, parenje u srodstvu i krivolov mogući su razlozi daljnjeg pada brojnog stanja

analiza srneće i jelenske divljači. U upravljačkom dijelu projekta uspostavljen je zajednički hrvatsko - slovenski monitoring risa (podaci o znakovima prisutnosti risa izravno se bilježe na internet stranici <http://portal.dinaris.org> koja je otvorena za javnost), te je putem javnih radionica, na koje su bile pozivane sve interesne skupine, pripremljen prijedlog Zajedničkog plana upravljanja Dinarskom populacijom risa.

TURBULENTNA PROŠLOST

Projekt bi trebao pružiti više znanstvenih podataka o okolnostima koje su posljednjih desetak godina dovele do pada brojnosti risa u Hrvatskoj i Sloveniji, te putem Plana upravljanja predložiti aktivnosti potrebne za očuvanje risa u Dinardima. Naime prošlost risa na našim prostorima vrlo je turbulentna. Kao što je tijekom 19. stoljeća ris nestao (zbog gubitka

staništa, pada brojnosti plijena i proganjanja od strane čovjeka) iz većine staništa u zapadnoj Europi, tako je i posljednja stradala jedinka u Hrvatskoj zabilježena 1903. godine. Nakon što ris sedamdesetak godina nije bio prisutan u Hrvatskoj i Sloveniji, kočevski su lovci 1973. godine reintroducili 6 jedinki risa iz Slovačke u Sloveniju. Reintrodukcije su prije toga provedene u Njemačkoj (1969.) i Švicarskoj (1971.). Budući da su u Sloveniji sami lovci organizirali reintrodukciju, životinje su se prvih godine neometano razmnožavale i populacija je proširila svoje stanište u Sloveniji, te se ustalila i u Hrvatskoj i u zapadnom dijelu Bosne i Hercegovine. Brojnost je bila stabilna tako da je u razdoblju od 1982. do 1998. godine odstrjel risa, kao zaštićene vrste, bio dozvoljavan temeljem posebnih dopuštenja o godišnjim kvotama. U razdoblju od 1978. do 2000. u Hrvatskoj je zabilježeno stradanje ukupno 211 risova. Odstrjelna kvota za risa nije dodjeljivana od 1998. godine, a predstavnici lovačkih udruga, državnih tijela, nevladinih organizacija i istraživači iz Hrvatske i Slovenije su se, na radionicama za pripremu Zajedničkog plana upravljanja, složili da je posljednjih desetak godina brojnost risa u padu te da je danas na naj-

ZABORAVITE SVAKI LOV!

Svrstavanje risa u lovnu divljač ne dolazi u obzir, ne samo zbog hrvatskih i međunarodnih zakona, već jednostavno zbog toga što ih ima toliko malo da bi gubitak samo par reproduktivnih ženki mogao dovesti do izumiranja. To može jasno pokazati svaka analiza vijabilnosti populacije (PVA), a kao standardni način modeliranja dinamike populacije. Procjene za Hrvatsku su od 40 do 60, a zajedno sa Slovenijom ispod 100 jedinki. Svjetski kriteriji smatraju ugroženom svaku populaciju ispod 1000 do 1500 primjeraka. Naravno Hrvatska i Slovenija niti zajedno ne mogu i ne ciljaju prema tim brojevima - teoretska mogućnost je jedino jedna velika dinarsko-alpska populacija.

nižim granama od reintrodukcije.

Osim naše dinarske populacije, te onih u Alpama na graničnom području Švicarske i Francuske te Francuske i Njemačke, u najlošijem stanju je populacija euroazijskog risa koji živi na području Balkana, na graničnom području Makedonije i Albanije te na Kosovu.

STROGA ZAŠTITA POPULACIJE

Životinje koje su živjele u Hrvatskoj prije istrjebljenja u 19. st. geografski su bile povezane s risovima sa istoka (današnja balkanska populacija). Iako današnja populacija potječe od životinja s Karpata, kranio-metrijska istraživanja (Gomerčić, 2004.) pokazuju da ne postoje značajne razlike u veličini reintrodiciranih (tj. onih s Karpata) i autohtonih životinja (pripadnika tzv. balkanske populacije), te se smatra da pripadaju istom ekotipu.

Euroazijski ris (*Lynx lynx*) ugrožena je vrsta, zaštićena međunarodnim konvencijama (Bernska konvencija, CITES, Konvencija o biološkoj raznolikosti...) i nacionalnim regulativama (temeljem Zakona o zaštiti prirode iz 2003. ris je u Hrvatskoj strogo zaštićena vrsta). Uzimajući u obzir moguće parenje u srodstvu (koje oslabljuje sposobnost preživljavanja promjena u okolišu, npr. pojavu novih bolesti), nestašicu prirodnog plijena, gubitak staništa i krivolov, mogući je i daljnji pad brojnosti. Ris je teritorijalna životinja kojoj su za život potrebna prostrana i očuvana staništa. Podatak da životni prostor ženke risa, čije je kretanje po Sloveniji i Hrvatskoj praćeno pomoću GPS - GSM ogrlice, obuhvaća skoro 700 km² jasno pokazuje da upravljanje i zaštita na razini nacionalnih parkova nije moguća. Štoviše, upravljanje bi trebalo podignuti na razinu populacija - tj. Slovenija, Hrvatska i BiH bi trebale imati zajednički plan upravljanja.